

Maanpuolustusjuhla Tampereella juhlapuhe

13.10.2022 Kenrl (evp) Sakari Honkamaa

Suomen sotien historia on kunniakasta sotahistoriaa, jonka keskiössä ovat sotiemme veteraanit. Talvisota on käsite, jonka tuntevat myös ne suomalaiset, jotka eivät ole varsinaisia sotahistorian harrastajia. Pieni maa puolustautuu yksin suurta hyökkääjää vastaan. Olosuhteet ovat ankarat. Talvisodan taisteluista on kirjoitettu kirjoja ja tehty näytelmiä ja elokuvia. Jatkosodassa talvisodassa kärsityt vääryydet pyrittiin korjaamaan. Historian vääjäämätön kulku johti Suomen toisessa maailmansodassa väärälle puolelle ja loppuhuipennuksena Lapin sota oli välttämätön paha, jotta sodasta voitiin irrottautua ja päästä neuvottelemaan rauhaa. Suomi ei tätä ketjua aloittanut, taisteli urhoollisesti ja terminä torjuntavoitto ei ole liioittelua. Itsenäisyys säilyi ja kovista rauhanehdoista huolimatta, pohjalta liikkeelle lähtien, me olemme yhdessä rakentaneet nykypäivän Suomen, yhden maailman parhaista hyvinvointivaltioista. Monella mittarilla parhaan.

Perinneyhdistysten keskeinen tehtävä on siirtää tuo arvokas perintö, joka ei tarkoita ainoastaan sotiemme taistelujen kunniakasta historiaa, vaan sotiemme veteraanien ja laajemmin, koko veteraanisukupolven ponnistusten saavutuksia, nuoremmille sukupolville. Siinä tämäkin YH-päivästä muistuttava jokavuotinen maanpuolustusjuhla on oivallinen työkalu.

Perinnön siirtäminen nuoremmille ei ole itsetarkoitus. Oman historiamme ymmärtämisen avulla on tarkoitus ylläpitää nuorison valmiutta ymmärtää myös nykypäivää ja osata suhtautua realistisesti siihen globaaliin maailmaan, jossa elämme. Tulevaisuuden päättäjät istuvat nyt kouluissa ja opiskelemassa, joten kokoontuminen tänne Kalevan lukioon on hieno oivallus.

Olen itse varsin tuore tamperelainen. Jäätyäni reserviin pääesikunnasta Helsingistä vuonna 2016 etsimme vaimoni Elisan kanssa hyvää eläkekotia. Suurin syy tulla juuri Tampereelle oli se, että vaimoni vanhemmat sotiemme veteraani Olavi Kivistö ja hänen vuonna 2019 edesmennyt vaimonsa Helvi Kivistö asuivat Tampereella. Meillä alkoi siis käytännön veteraanityö, joka Olavi-appeni osalta jatkuu onneksi edelleen. 97-vuotias veteraani on tullut toimeen näihin päiviin asti avustettuna kotonaan. Hiipuva kuulo ja hitaasti sokeutuvat silmät ovat kuitenkin vieneet toimintakyvyn niin alas, että tulevaksi talveksi on siirryttävä palvelutaloon. Vanha soturi on kuitenkin

realisti ja ottaa asian sillä rauhallisuudella, jolla veteraanit aikanaan selvisivät paljon pahemmistakin paikoista. Kun on mentävä, niin on mentävä.

Kun olin kesällä 2016 jo jäänyt aktiivipalveluksesta reserviin, teimme erään toisen perinneyhdistyksen kanssa matkan Rukajärven suuntaan, 14. Divisioonan taistelupaikoille. Matka on ollut mielessäni usein nyt Venäjän toimintaa seurattessani. Olimme turisteina naapurimaassa, jossa meitä kohdeltiin varsin ystävällisesti. Vaikka Venäjä oli jo tuolloin vallannut Krimin ja Itä-Ukrainassa sodittiin, oli yleinen mielipide, kautta Euroopan, vielä hämmästyttävän optimistinen Venäjän kehityksen suhteen. Kaasuputkea laskettiin Itämereen ja uskottiin taloudellisen yhteistyön sitovan Venäjän rauhanomaiseen ja demokraattisempaan kehitykseen. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Tapahtui täysin päinvastoin ja kehitys on kulkenut järjenvastaisesti kaikilla mittareilla ajatellen. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on rikos jo sinänsä ja yksittäisten sotarikosten määrää, siviileiden, naisten ja lasten, kotien ja koulujen tuhoamista on vaikea käsittää. Ne tulee kuitenkin muistaa ja aikanaan käsitellä. Tätä ei voi unohtaa.

En kuitenkaan paneudu nyt Ukrainan tilanteeseen tämän tarkemmin, sillä nykypäivän nopeat käänteet turvallisuuspoliittisessa tilanteessa ympärillämme houkuttavat pohdiskelemaan Suomen asemaa tänä päivänä sekä tehtyjä päätöksiä lähinnä sotilaallisen puolustuksen kannalta ajatellen.

Suomi siirtyi sota-ajasta läpi kylmän sodan puolueettomuuspolitiikkaa noudattaen ja sotilaallisesti liittoutumattomana ensin taloudelliseen ja poliittiseen liittoumaan vuonna 1995 ja samaan aikaan myös uuteen sotilaalliseen yhteistyömuotoon, Naton rauhan kumppanuusohjelmaan (pfp). Nyt on jätetty liittymishakemus Natoon ja viimeisiä jäsenmaiden ratifiointeja odotellaan. Tämä kaikki on tapahtunut hyvässä järjestyksessä 77 vuoden kuluessa, kulloistenkin olosuhteiden ja poliittisten mahdollisuuksien rajoissa.

Sotilaallista maanpuolustusta ajatellen muutos on ollut valtava.

Puolueettomuuspolitiikka edellytti aikanaan sotilaallista liittoutumattomuutta, mutta olisiko oma kansallinen puolustus riittänyt edelleenkin? Oliko Suomen pakko liittoutua myös sotilaallisesti ja onko puolustuksemme nyt järjestetty hamaan ikuisuuteen siten, että tulevien päättäjien tehtävänä on lähinnä seurata tilannetta, jos yhteinen puolustus suunnitellaan Naton johtoportaissa, kuten kuulee puhuttavan?

Suomen puolustusta johdettiin sotien aikaan päämajasta Mikkelistä. Suomen puolustusjärjestelmä on olosuhteiden pakosta aina ollut kovin maavoimapainotteinen. Suomi on suuri maa ja sotilasvoimaa tarvittiin sodanajan kokoonpanoihin paljon ja tarvitaan jatkossakin. Vuoden 2004 Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa Maavoimien esikunta irrotettiin Pääesikunnasta ja sijoitettiin vanhaan päämajakaupunkiin Mikkeliin puolustushaaraesikunnaksi ja johtoportaaksi Merivoimien esikunnan ja Ilmavoimien esikunnan tapaan. Mistä Suomen puolustusta jatkossa johdetaan? Siirtykö puolustuksen suunnittelu ja lisäksi mahdollisten kriisitilanteiden johtaminen ulkomaille, Naton esikuntiin?

Kylmän sodan jälkeen Suomi, monesta muusta maasta poiketen, säilytti yleisen asevelvollisuuden ja kehitti omaa kansallista puolustusjärjestelmäänsä. Toki sodanajan vahvuuksia pienennettiin vuosien varrella noin 750000 sotilaasta nykyiseen 280000 sotilaaseen, mutta joukkoja, aseistusta, johtamisjärjestelmiä ja muuta kalustoa sekä toimintatapoja ja taktiikkaa kehitettiin. Kansainvälistä yhteistyötä harjoitettiin Pohjoismaiden, EU:n, YK:n ja Naton rauhankumppanuuden puitteissa. Puolustuksen perusfundamentit säilytettiin mutta toisaalta 2000-luvun alun jälkeen Puolustusvoimille ei enää hankittu mitään kalustoa, joka ei olisi yhteensopivaa Nato-joukkojen kanssa. Toisin sanoen, Suomen puolustus oli Natoon liittymispäätöstä tehdessä hyvässä ja uskottavassa kunnossa. Emme siis liity Natoon siksi, että meidän on **pakko** vaan siksi, että se on **järkevää**. Venäjän mahdollinen painostus naapureitaan kohtaan on helpommin kestävässä yhdessä sopimus pohjaisten liittolaisten kanssa, kuin hyväntahtoisten naapureiden tukilupausten varassa, saati aivan yksin. Vanhaa arvostettua jo edesmennyttä veteraania, jalkaväenkenraali Adolf Ehrnroothia lainaten: ”Ei koskaan enää yksin.”

Sotilasliitossa yhteisen puolustuksen suunnittelun lähtökohta on kunkin jäsenmaan oma kansallinen puolustus. Jatkossakin Suomen puolustus suunnitellaan ja hoidetaan pääosin kotimaisin voimin. Suomen puolustus ja siihen saatavat resurssit ovat suomalaisten päättäjien vastuulla. Sen lisäksi tarvittaessa, yhteisesti liittolaisten kanssa suunnitellulla tavalla, saamme apua puolustuksemme tueksi, kuten Naton peruskirjan artikla V edellyttää. Samoin meidän tulee auttaa muita jäsenvaltioita yhteisesti sovituilla ja harjoitetuilla sotilaallisilla kyvyillä. On helppo kuvitella yhteisiä puolustusjärjestelyjä Suomen, Ruotsin ja Norjan kesken Lappiin tai Viron ja muiden Itämeren liittolaismaiden kesken Suomenlahdelle. Ilmatilan valvonta ja puolustus on

luonteva järjestää koordinoitusti Pohjois-Euroopassa. Naton esikunnissa, lähinnä strategisen tason Operaatioesikunnassa Monsissa ja puolustushaarojen yhteisoperaatioesikunnassa Brunssumissa, nämä avut ja tarpeet suunnitellaan yhdessä jäsenmaiden kesken.

Meille annettavasta avusta sekä meiltä lähtevästä avusta päättävät lopulta suomalaiset poliittiset päättäjät, kansanedustajat, hallitus ja tasavallan presidentti. Puolustusvoimat laatii annetuissa raameissa sotilaalliset suunnitelmat ja vastaa suunnitelmien harjoittelusta ja tarvittaessa toimeenpanosta. Kriisitilanteen sattuessa, tilannetta johdetaan Naton johtosuhteiden mukaan liittokunnan yhteisten suunnitelmien ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Lähtökohtaisesti Suomen puolustusta johdetaan tässäkin tilanteessa Suomesta yhteistä tiedustelua ja tilannekuvaa hyödyntäen. Naton aluejako, komentorakenne ja johtosuhteet on suunniteltava Pohjois-Euroopassa Suomen ja Ruotsin liittymisen johdosta uudelleen ja Suomikin kuuluu aikanaan jonkin Naton yhteisoperaatioesikunnan alaisuuteen. Pääesikunnasta johdetaan Suomen puolustusta jatkossakin, Maavoimien esikunnassa suunnitellaan maasodankäynti paikallispuolustuksineen, ja johdetaan maavoimien joukkoja. Merivoimien esikunta ja Ilmavoimien esikunta johtavat omia puolustushaarojaan.

Yhteiseen puolustukseen Suomen ulkopuolelle lähetettävät joukot tai suorituskyyvyt suunnitellaan ja harjoitellaan yhdessä. Toimeenpanosta päätetään myös yhdessä liittolaisten kanssa. Sama koskee Suomeen lähetettäviä mahdollisia vahvennuksia. Kansallisen puolustuksen järjestelyt ovat jokaisen jäsenmaan oma asia. Yhteisiä suosituksia on, kuten puolustusmenojen taso, kaksi prosenttia bruttokansantuotteesta, mutta esimerkiksi yleiseen asevelvollisuuteen tai alueelliseen puolustusjärjestelmään Natolla ei ole sanavaltaa.

Edellä kuvaamani yhteistyö oli Naton kovinta ydintä, yhteistä puolustusta. Rauhan aikana yhteiset harjoitukset sekä mahdollisesti yhteiset kriisinhallintaoperaatiot suunnitellaan ja toteutetaan aivan samoilla periaatteilla ja samoissa esikunnissa, joissa suomalaisetkin ovat jatkossa töissä täysivaltaisina jäseninä.

Vuosituhanen vaihteessa, jolloin mainitsemaani Valtioneuvoston vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittista selontekoa valmisteltiin, maailma näytti kovin erilaiselta kuin nyt. Terroristit iskivät WTC-torneihin New Yorkissa siviililentokoneilla syksyllä 2001 ja se laukaisi 20 vuotta kestäneen Nato-operaation Afganistanissa.

Nato keskittyi terrorismin vastaiseen taisteluun eikä naapurimme Venäjä ollut vielä hyökännyt Georgiaan, Krimille eikä Itä-Ukrainaan. Arabikevätkin oli vielä edessäpäin.

Nyt kun tuo kaikki on koettu sekä lisäksi nähty Venäjän käsittämätön, laajamittainen hyökkäys helmikuussa Ukrainaan, voidaan todeta, että **valitettavasti** sotilaalliselle puolustukselle on Euroopassakin edelleen tarvetta ja **onneksi** Suomi on hoitanut oman puolustuskykynsä hyvin kaikki nämä vuodet. Emme ole nyt pulassa, vaan voimme rakentaa Naton osana ennaltaehkäisevän kynnyksen mahdollista aggressiota vastaan entistä korkeammaksi.

Todettakoon, että vuoden 2004 Valtioneuvoston selonteon linjausten mukaan Puolustusvoimien yhteensopivuutta Naton kanssa kehitettiin merkittävästi. Suhteesta Natoon kirjattiin seuraavaa: ”Liittokunnan jäsenyyden hakeminen säilyy Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan mahdollisuutena jatkossakin.” Sitten alettiin puhua Nato-optiosta ja nyt tuo optio lunastetaan.

Toivottavasti näiden ratkaisujen jälkeen Suomi ei joudu enää koskaan todistamaan puolustuskykyään rintamalla. Niin sanottua hybridivaikuttamista ja suomeksi sanottuna kiusantekoa Venäjä voi Suomeenkin kohdistaa, vaikka suoranaista hyökkäyksen uhkaa Suomeen ei nyt ole. Suomalaisten korkea maanpuolustustahto ja kokemuksemme osallistumisesta vaativiinkin kansainvälisiin kriisinhallintaoperaatioihin on kuitenkin osoittanut, että epäilemättä nuorisosta löytyvät edelleen ne miehet ja naiset, jotka tarpeen tullen täyttävät tehtävänsä kaikissa tilanteissa.

- Appiukkoni Olavi Kivistö oli 18-vuotias lähtiessään rintamalle ja 20-vuotias kun sota oli ohi ja hänen ikäluokaltaan kesken jäänyt varusmiespalvelus päättyi.

Kun vuonna 2023 vietämme seuraavaa maanpuolustusjuhlaa täällä Tampereella, Suomi on oletettavasti Naton täysivaltainen jäsen. Unkarin hyväksyntä saataneen jo pian ja Turkin arvaamaton johtajakin voi viivyttää ratifiointia lopulta vain rajallisen ajan. **Perinnetyöllä** on kuitenkin myös Nato-Suomessa suuri merkitys. Jopa suurempi, kuin tänä päivänä, sillä veteraanit vanhenevat ja poistuvat keskuudestamme eivätkä ole itse kertomassa kokemuksistaan. Meidän nuorempien täytyy se tehdä ja jatkaa perinteen siirtämistä – kuten laulussa sanotaan - **muisto himmetä ei saa!**